

Spreeuwen als strandvogels

WIM VADER.

Dit artikel beoogt een samenvatting te geven van mijn waarnemingen aangaande „grensincidenten” tussen Spreeuwen en waterdieren. Een deel van de waarnemingen werd al eerder gepubliceerd (4; 5), en wordt hier niet in details herhaald.

De genoemde „grensincidenten” kunnen, met wat goede wil, in vier groepen worden verdeeld:

1. Spreeuwen foerageren langs de aanspoelslijn en eten aangespoelde organismen. Hieronder vallen levend aangespoelde Goudkammetjes (*Pectinaria koreni*) en andere borstelwormen (Zeeland, Schiermonnikoog), alsmede dode, aangespoelde visjes (IJsselmeer, fjorden in West-Noorwegen).

2. Spreeuwen zoeken op vissersboten achtergebleven visjes, garnalen e.d. Dit gedrag heb ik op vele plaatsen in Nederland en Noorwegen gezien; het is in feite een variant op 1.

3. Spreeuwen vissen uit de vlucht dode visjes van het wateroppervlak op. Dit gedrag werd door mij in 1966 uitvoerig beschreven op grond van waarnemingen uit de haven van Urk. Inmiddels maakte Rinke Tolman mij opmerkzaam op een andere beschrijving, in zijn boek „Plant en dier in en om Utrecht” (3). Daarin beschrijft hij waarnemingen van 23 mei 1948 aldus:

„Maar let ook eens op de spreeuwen van Harderwijk, die zich in sommig opzicht heel anders gedragen dan elders in ons land . . . In de haven drijven nl. talrijke viskadavers en deze pikken ze, in de trant der kapmeewen, weg van het wateroppervlak. Het is een curieus gezicht de spreeuwen boven de haven te zien zweven met hangende poten, die telkens, evenals de staart, de spiegel even

raken, zodra de snavel buit vergaart. Hier hebben wij nu te doen met het aardige geval, dat bijzondere omstandigheden, i.c. de aanwezigheid van dode, drijvende vissen, de trant der voedselverwerving volkomen wijzigen. Iets dergelijks kan men in een verwant milieu, te weten: de haven van Elburg, vaststellen.”

Tot zover het citaat uit Tolman's boek: hij schrijft verder o.a. nog dat de meeste visjes aan nestjongen „onder de dakpannen” werden gevoerd, zoals dat ook in 1964 in Urk het geval was. Uit een en ander blijkt dat het oppikken van drijvende dode visjes al zo'n 20 jaar tot het gedragspatroon van de IJsselmeer-Spreeuwen behoort en niet, zoals ik in 1966 dacht, een nieuwe ontdekking van de Urker Spreeuwen was.

Merkwaardig genoeg heb ik hier in Noorwegen nog geen enkele keer vissende Spreeuwen gezien, hoewel er in zomer en herfst, het seizoen voor de sprotvisserij, toch in de fjorden ook vaak grote hoeveelheden dode visjes rondrijven. Wel azen daarop, behalve meeuwen en sterntjes, vaak Bonte kraaien.

4. Spreeuwen vangen in het getijdengebied levende zeedieren. In mijn eerdere stukjes (4; 5) zijn hiervan al enkele voorbeelden gegeven: het vangen van borstelwormen op wadachtigterrein (Vlieland, Schiermonnikoog, omgeving Bergen in Noorwegen), van slijkgarnalen (*Corophium* sp.) in brakwater (Schouwen) en van diverse kreeftachtige diertjes op een keienstrand (bij de Noordkaap). Tijdens latere verzameltochten langs de Sognefjord en in Noord-Noorwegen heb ik inmiddels talloze keren Spreeuwen in het getijdengebied bezig gezien. Het is echter maar

af en toe mogelijk met zekerheid vast te stellen wat ze nu precies eten; de mogelijkheid van insectenvangst, vooral vliegemenen en *Chironomide*-larven, is vaak niet uit te sluiten. Zo blijken Spreeuwen, en andere zangvogels, op zandstrand met veel aangespoeld wier zich vrijwel altijd te goed te doen aan de maden van strandvliegen (*Fucellia* spp.). Evengoed lijdt het geen twijfel dat ook echte zeedieren vaak als prooi voor Spreeuwen dienen. Op keienstranden, een in Noorwegen zeer veelvuldig voorkomend kusttype, lopen vaak troepjes Spreeuwen rond, die op steenloperachtige manier steentjes en algendotten omwippen door hun snavel er onder te steken en te duwen; waarschijnlijk speelt het plotseling openen van de snavel daarbij ook een belangrijke rol, maar ik heb dat nooit goed genoeg kunnen zien. Onder die steentjes zitten meestal veel vlokreeftjes (*Gammarus*, *Marinogammarus*) en Witkoppissebedden (*Jaera*), soms ook borstelwormen en alikruken (*Littorina saxatilis*, *L. littorea*). Dat de Spreeuwen ook deze laatste niet versmaden blijkt uit een opmerking van Collett (1), dat in twee in januari in Kristiansund geschoten Spreeuwen de hele ventrikel vol met kreukeltjes zat. Zelf heb ik het foerageren op *Littorina* nooit met zekerheid kunnen vaststellen; daarentegen heb ik wel Spreeuwen op een slikkerig stukje langs de Sognefjord Wadslakjes (*Hydrobia ulvae*) zien eten. Ook Glasvlooien (*Hyale nilssonii*) worden gegeten, maar van predatie op andere strandvlooien (*Orchestia*, *Talitrus*) heb ik nooit iets gemerkt, merkwaardig genoeg.

In de binnenste „armen” van de Sognefjord is het oppervlaktewater in de zomer sterk verzoet en het waterpeil extra hoog door de grote hoeveelheden smeltwater. Daardoor ontstaat de voor Nederlandse begrippen merkwaardige situatie, dat het vloedwater veel hoger stijgt dan men dat op grond van

de algenzoning en verdere vegetatie zou verwachten. In de Lusterfjord bv. kwam in oktober 1967 een zone met Zilverschoon als dominant tot 30 cm onder water bij een normaal hoogwater, en bij Kaupanger verzamelde ik grote aantallen *Gammarus duebeni* tussen kamille-planten. Wat lager dan de genoemde zones zijn vaak uitgestrekte vegetaties met vooral lage biez en Zeemelkruid, geleidelijk overgaand in een zeer korte *Fucus*-begroeiing. Op zulke plaatsen wemelt het van vlokreeftjes (*Gammarus duebeni* en *G. zaddachi*, onder stenen ook *Marinogammarus marinus*), en deze vormen een belangrijk onderdeel van het menu van de lokale Spreeuwen, die in een dergelijk biotoop vaak in flinke troepen foerageren.

Evengoed was het toch nog onverwacht toen ik in oktober 1967 in Kaupanger ontdekte dat een troep van een 100 à 150 Spreeuwen er een soort getijdenritme op nahield. Bij laag water foerageerde de hele troep verspreid over het schorreachtige terreintje, ook hier weer met vlokreeften als voornaamste prooi. Wanneer bij opkomend water het gebied onderliep, concentreerde de hele troep zich langzamerhand op de „hoogwatervluchtplaats”, een paar telefoondraden in de buurt, en zat daar een uur of drie te wachten tot het voedselgebied weer toegankelijk werd. Ik was drie dagen in Kaupanger en de Spreeuwen „overtijden” elke dag, hoewel in ietwat wisselende aantallen.

Dat het littoraal voor de Spreeuwen in de Noorse kustgebieden, vooral buiten de broedtijd, een belangrijke voedselbron vormt, is overigens geen nieuwe ontdekking. Al in 1921 schreef Collett: „In de kustgebieden foerageren de Spreeuwen 's winters veel in het getijdengebied”, en Figenschou (2) beschreef het omwippen van stenen om de eronder verborgen dieren te kunnen bemachtigen. In Nederland is het aantal waarnemingen kleiner, maar bijvoorbeeld het

voeren van de nestjongen met Zeeduisendpoten (*Nereis diversicolor*) op de Waddeneilanden, het opvissen van dode visjes in het IJsselmeergebied en het zo algemeen voorkomende azen op vissersboten geven

toch wel de indruk dat ook hier visjes en zeedieren tenminste plaatselijk en voor bepaalde periodes een wezenlijk deel van het spreuwenmenu kunnen uitmaken.

Litteratuur:

1. Collett, R., 1921. Norges Fugle (Ö. Olsen ed.). Kristiania.
2. Figenschou, IJ. C., 1921, Smaafuglene avtar. Norsk ornith. Tidskr. 1: 106-107.
3. Tolman, R., 1950. Plant en dier in en om Utrecht. Rotterdam.
4. Vader, W., 1963. Zangvogels als predatoren van zeedieren. De Levende Natuur 66: 85-87.
5. Vader, W., 1966. Zeedieren- en visjes-vangende spreuwen. Vogeljaar 14: 89-92.

Inventarisatie van de in 1969 in Nederland broedende Kluten (vervolg)

S. T. TJALLINGII.

Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Bericht nr. 10

De hiervoor genoemde resultaten van de inventarisatie samenvattend, kunnen wij zeggen, dat de Kluten die op de kwelders en op de strandvlakten en zandplaten broeden, dat is 57% van alle in ons land broedende Kluten, blootgesteld zijn aan mogelijke schade door hoge vloed. De in de overige biotopen broedende Kluten (43%) zijn dit niet. In de kunstmatige biotopen — zandplaten in Veerse Meer en IJsselmeer, opspuitterreinen en nieuwe IJsselmeerpolders — broedt 15%.

Er is nog weinig bekend over de voedselsituatie in elk van deze biotopen, zodat een vergelijking op grond hiervan niet mogelijk is. Het is zeer waarschijnlijk dat de foerageermethode, afhankelijk van de aanwezigheid van water en de diepte daarvan, de bodemgesteldheid en de aard van het voedsel, in elk biotoop verschillend is. Enkele resultaten van mijn eerder genoemde onderzoek wijzen in deze richting. Of de broedresultaten van biotoop tot biotoop kunnen verschil-

len, is helaas uit de summier gegevens niet af te leiden. Daarvoor zou veel intensiever onderzoek verricht moeten worden.

Over de verschillen in nestdichtheid zijn interessante aanwijzingen gevonden. Maar omdat slechts vijf waarnemers hierover gegevens hebben ingevuld, worden deze samen met die welke door mij zelf verzameld werden, gepubliceerd.

Tenslotte hebben sommigen vermeld welke andere soorten vogels in dezelfde terreinen dichtbij de Kluten broedden. Van de 176 terreinen werd dit bij slechts 32 gedaan. Het is dus moeilijk om hier betrouwbare conclusies uit te trekken. Van de strandvlakten en zandplaten, het akkerland, het Veerse Meer en het IJsselmeer, de opspuitterreinen en de nieuwe IJsselmeerpolders werden zelfs zo weinig gegevens ingevuld dat we deze buiten beschouwing moeten laten. De kwelders en de inlagen en afgesloten kreken zijn echter kwantitatief het belangrijkste, daar 77% van de Kluten erin broedt. Gezien de geheel